

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:46
sssjournal.com

pp.5588-5593
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 16/08/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 12/10/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 12.10.2019

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE'DE HİLÂL-İ AHMER VE SOSYAL YARDIMLAR

HİLÂL-İ AHMER AND SOCIAL DONATION IN HÂKİMİYET-İ MİLLİYE

Doç.Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kilis/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1779>

Reference : Doğramacıoğlu, H. (2019). "Hâkimiyet-i Milliye'de Hilâl-i Ahmer ve Sosyal Yardımlar", International Social Sciences Studies Journal, 5(46): 5588-5593.

ÖZ

Millî Mücadele devam ederken bir yandan Mustafa Kemal Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye gazetesini çıkartıyor ve burada köşe yazıları neşreliyordu. Ankara Ulus'ta bir handa yayın hayatına başlayan gazetede Millî Mücadele'ye destek vermek ve halkı işgallere karşı uyarmak için bazen haftada üç bazen de dört kez dergi yayımlanıyordu. Mustafa Kemal dergiyi bizzat redakte ediyor, yazıları düzenliyor ve kendisi de köşe yazıları yazıyordu. Bu sırada işgaller, Yunan zulümleri, sosyal ve askerî sıkıntılar devam ediyordu. Hâkimiyet-i Milliye gazetesi bu süreçte Millî Mücadele'nin resmi yayın organı olarak görev yapıyordu. Gazetede daha çok işgaller, Yunan vahşetleri ya da askerî haberler ön planda çıkıyordu. Ancak bunların yanında Hilâl-i Ahmer ve sosyal yardımlar ile ilgili yazılar da yayımlanmaktaydı. Bu yazılar o dönem Anadolu'da devam eden Millî Mücadele'yi yönlendirmekteydi.

Anahtar Sözcükler: Hakimiyet-i Milliye, Millî Mücadele, Hilâl-i Ahmer ve Sosyal Yardımlar

ABSTRACT

While the National Struggle continued, Mustafa Kemal published the newspaper of Hâkimiyet-i Milliye in Ankara and was publishing columns. The newspaper, which started broadcasting in an inn in Ankara Ulus, was sometimes published three times a week and four times a week to support the National Struggle and warn the people against occupations. Mustafa Kemal personally edited the newspaper, organizing the writings and writing columns himself. In the meantime, the occupations, Greek persecution, social and military problems continued. In this process, the newspaper of Hâkimiyet-i Milliye served as the official organ of the National Struggle. In the newspaper, more occupations, Greek atrocities or military news were prominent. However, Hilal-i Ahmer and social aid were also published. These articles directed the National Struggle which was going on in Anatolia at that time.

Key Words: Hakimiyet-i Milliye, National Struggle, Hilal-i Ahmer and Social Aids

1.GİRİŞ

Mustafa Kemal Hâkimiyet-i Milliye'deki yazılarla halkı aydınlatıyor ve Millî Mücadele'nin vatan sathına yayılmasını sağlıyordu. Gazete o dönem tek iletişim vasıtası olarak önem taşımaktaydı. Televizyon, internet ve radyo gibi bugünkü iletişim vasıtalarının olmadığı o dönemde gazete tüm bunların yerini tutuyordu. Gazete, Anadolu'ya dağıtılıyor ve böylece tüm Anadolu baştan başa Hâkimiyet-i Milliye ile bilinçlendiriliyordu.

ve Ankara yönetimine olan bağılılıkları ve muhabbetleri artmıştır. Hilâl-i Ahmer yardımları dağıtırken bu bölgelere ağırlık vermiş ve yıkılan yerler tekrar inşa edilmiştir:

“Yanan köylerin, yurtların daha muntazam ve daha elverişli bir tarzda tekrar inşası için büyük bir mukavemet lazımdır ve bu mevcuttur. Halk, hayattan yılgin ve ümitsiz değildir. Bütün zâyiâtı pek az zamanda telâfi edecek kadar maneviyâtı yüksektir.”³

Hakikaten de pek az zamanda yaralar sarılmış ve sonrasında Millî Mücadelede zaferler elde edilmiştir. Yunan ordusunun geri çekilişini müteakip günlerde Hâkimiyet-i Milliye muhabirleri bölgeye gitmiş ve cephe gerisindeki intibalarını gazetede şu ifadelerle yayımlamışlardır:

“Mağlup Yunan ordusu Sakarya’da yediği müthiş darbenin acısını Mihaliçcik ve civarındaki Türk köylerinden ve Türk köylülerinden aldı. Ve zamanın en feci eserlerini Mihaliçcik’i teşkil eden 40 parça köyde gösterdi. Mihaliçcik’taki 40 köyün hepsi kâmilen yakılmıştır. Ve taş taş üstünde kalmayacak surette tahrip edilmiştir. Yanmayan ve yakılmayan köylerde ise ne hayvan ve ne de eşya bırakılmıştır. Yunan zulmünden kurtarılan zavallı köylülerimiz pek feci bir felaket içerisinde bulunmaktadırlar. Haymana köylerinde ise biçare halk harap evlerinin duvarları dibinde gecelemedirler.”⁴

Bu vaziyette bulunan halkımıza Hilâl-i Ahmer yardım elini uzatan tek kuruluş olmuştur. Bu cemiyet sadece cephe gerisindeki halka değil aynı zamanda cephede de askerlerimize yönelik önemli yardımlarda bulunmuştur. Savaşta askerin fanilasından çorabına kadar bilcümle ihtiyaçlarını bu cemiyet tedarik etmiştir:

هلال احمر مركز قهرمانلر غرضه هديه سي

شمسیه قدر وقوع بر لاله نردانه همدوره دوده چهره کی قهرمانلر غرضه کبیرنر ملک انورده
۱۵۰۰۰ فانیلو تبرع ابد مشوره دیکر طرفه و شمتک غراب ابد دیکی ار اضیبه کی
قنایه یلک قیتمی نطارتلر دوده بر لاله نردانه

“Şimdiye kadar vuku bulan şeraite umureten dün cephedeki kahramanlarımıza giydirilmek üzere 15000 fanila teberrü edilmiştir. Diğer taraftan düşmanın mağlup edildiği (...) Hilâl-i Ahmer Ankara Murahhaslığı şimdiye kadar vaki muavenetlerine de ilâveten cephede düşmandan başka bir de şedâid-i hevâiye ile çarpışmakta olan zâbit ve askerlerimize pek makbule geçecek bir hediye olmak üzere 15.000 kalın yün fanila hediye etmiştir. Dün bu fanilaları teslimi esnasında gördük. Kalın ve halis yünden mamül ve harpden evvelki mamülâtndan olan bu fanilalar askerlerimizi en şiddetli soğuklardan muhafaza edecek derecede sağlam ve mükemmeldir.”⁵

Bu yardımlar askere manevî destek vererek Millî Mücadeleyi sürekli zinde tutmaya yardımcı olmuştur. Hâkimiyet-i Milliye’de Hilâl-i Ahmer ile ilgili daimî haberlere tesadüf ediyoruz. Özellikle bu cemiyeti tanıtmak ve halktan gelen yardımları arttırmak gayesiyle Hilâl-i Ahmer’in yaptığı yardımlar tek tek kamuoyu önünde Hâkimiyet-i Milliye vasıtasıyla duyurulmuştur:

“...başından beri faaliyet ve yardımı ile yüz binlerce felaketedeyi ölümden kurtarmaya ve her türlü ihtiyaçlarını temine muvaffak olmuş olan Hilâl-i Ahmer’imiz en meşkûr hizmetini bu sefer Anadolu’da gösterdi ve mahrumiyetin ve sefaletin en acı şekillerini görmüş olan Anadolu’lu ırkdaşlarımızı daimi minnet ve şükran içinde bıraktı.”⁶

denilerek bu cemiyetin toplumsal yaraları sarmada gösterdiği cehd ü gayret takdirle karşılanmıştır. Ancak bu faaliyetlerin devam ettirilebilmesi için maddî kaynak gerekmektedir. Hilâl-i Ahmer’in en önemli geliri

³ İmzasız, Mihaliçcik Felâketzedelerine Yardım, Hâkimiyet-i Milliye, 22 Şubat 1338 / Çarşamba, Numara 438 Sayfa 2, Sütun 1-2

⁴ İmzasız, Hilâl-i Ahmer’in Pek Büyük Muâvenetleri, Hâkimiyet-i Milliye, 29 Eylül 1337 / Perşembe, Numara 307, Sayfa 2, Sütun 1-2

⁵ İmzasız, Hilâl-i Ahmerimizin Kahramanlarımıza Hediyesi, Hâkimiyet-i Milliye, 19 Teşrin-i Evvel 1337 / Çarşamba, Numara 327, Sayfa 2, Sütun 1-2

⁶ İmzasız, Hilâl-i Ahmer’in Pek Mühim Muâvenetleri, Hâkimiyet-i Milliye, 29 Eylül 1337 / Perşembe, Numara 307, Sayfa 2, Sütun 1-2

halktan gelen yardımlar olmuştur. Yapılan bağışların devam etmesi o yıllarda hayati önem taşımaktaydı. Anadolu'da Osmanlı'dan gelen vakıf kültürü ve yardımlaşma olgusu kültürel olarak da devam etmekteydi.⁷ Bu kültürün üzerine inşa edilen yardımlaşma çalışmaları halkta büyük heyecan uyandırıyor. Gerek halk ve gerekse devlet ricalinin yaptığı bireysel veya toplu bağışlar Hâkimiyet-i Milliye'de yayımlanarak halk buna teşvik edilmiştir. Bazen yurt dışından özellikle Suriye ve Mısır'dan Millî Mücadele için yardımlar gelmiştir:

“...Mısırlı dindaşlarımızın Sakarya havalisinde harap olan köylerimizin muhtaç halkına bir muavenet olmak üzere 37.250 lira gönderdiğini ve bunun için Hilâl-i Ahmer Ankara Murahhaslığı tarafından biri Mihaliçcik'a diğeri Haymana, üçüncüsü de Kavuncu köprüsünden cephe hatlarımıza kadar olan havalide tevzimatta bulunmak üzere üç heyet gönderildiğini yazmış idik. (...) Yunan ordusu Sakarya havalisinden çekilir çekilmez en mühim iş, aç kalan ahalinin iâşesini temin oldu. Ve bunun için Ankara murahhasları olarak 20 bin kilo buğday, 5 bin kilo tuz, miktar-ı kâfi çamaşır ve malzemeyi gönderdik.”⁸

Yazının devamında yapılan yardımların nerelere harcandığı da listelenerek halkın güveni kazanılmaya çalışılmıştır. Böylece halk Millî Mücadele'ye destek veren ülkeleri tanımış onları minnet ve şükranla anmıştır. Yardımları tek tek sıralama hadisesine Hâkimiyet-i Milliye'nin diğer nüshalarında da rastlamaktayız:

“Hilâl-i Ahmer, Sivrihisar ve havalisine muavenetde bulunmak üzere bir heyet gönderdi. Eczacı Salih, Dr. Kâmuran, Hilâl-i Ahmer memurlarından Necati Beylerden müteşekkil bir heyet evvelki gün Sivrihisar'a müteveccihen hareket eylemişlerdir. Bu heyet Sivrihisar ve havalisinde düşman tarafından ihrak edilen köyler ahalisine tevzi' edilmek üzere beraberinde 30.000 kilo buğday, 5.000 kilo tuz, 400 parça çamaşır, bin metre Amerikan fanila ve kumaş, iki yüz büyük makara tire - çünkü bunların iğne ve tirelerini bile toplamışlardır!- miktar-ı kâfi para göndermiştir. Mihaliçcik havalisine yeni bir muavenet olmak üzere bu sabah trenle beş bin kilo tuz daha gönderilmiştir.”⁹

Böylece Hâkimiyet-i Milliye gazetesi sadece cephe havadisleri değil aynı zamanda sosyal yardımları da nakleden ve bunları kamuoyuna duyuran bir yayın organı haline gelmişti. Bu ortamda halkın yüzyıllardır bildiği ve tanıdığı vakıf kültürü, Osmanlı eğitim ve yardımlaşma vakıfları ve diğer tarihten gelen millî kültürel mirasımız da bu yardımların artması için pozitif bir ortam oluşturuyordu.¹⁰ Böylece yapılan yardımlar liste halinde kamuoyuna tüm ayrıntılarıyla duyurulmuştur. Anadolu'nun farklı bölgelerinden Hâkimiyet-i Milliye vasıtasıyla kamuoyuna duyurulan dayanışma ve destek sözleri gazetede yayımlanmaya devam etmiştir:

“Anadolu mücâhede-i milliyenin bir an evvel tahakkuku için malını da canını da vermeye azmetmiş ve ahd ü imânın âsârını göstermeye başlamıştır. Lice kasabasından çekilen telgraf sûreti: milletimizi esir etmek için hücum eden melun düşmana lâ-yezel bir imânla mukavemet eden kahraman ordumuzun bilumum ümerâ ve zâbitânının ihtiyâcâtı için her türlü fedakârlığa hazır olduğumuzu ilân eyleriz.”¹¹

Bu sözler, toplumsal dayanışmayı o savaş yıllarının sosyal psikolojisini göstermesi açısından önemlidir. Hilâl-i Ahmer'e yapılan yardımlar zaman zaman bölgesel nitelikli olmuştur. Bazen tek bir ilde yardım toplanıyor ve bu yardımlar cemiyete gönderiliyordu. “Antakyalılar 16.781 lira yardım gönderdiler” cümlesiyle başlayan bir yazıyı burada anmak yerinde olacaktır:

“...Antakya Müftüsü Hacı Sâkıp Efendi riyasetinde teşekkül ederek faaliyete başlayan Hilâl-i Ahmer heyeti ilk olarak topladıkları 16.781 lirayı Antakya Selâmet Belde Cemiyeti Reisi Sâlih

⁷ Bu konuda bkz. Akis, M. (2007). XVI. Yüzyılda Ayntab Sancağında Ticaret ve Tüccar Zümreler, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzay Afrika Çalışmaları Bildirileri, Ankara 2007, s. 77-89, Yine Akis, M. (2012). *Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Kilis Sancağında Vakıflar ve Gelir Kaynakları*, Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü Uluslararası Kongresi, 21-23 Kasım, İstanbul, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Yayın No: 6, Cilt 3, Sayfalar: 791-808, Ankara.

⁸ İmzasız, Sakarya Felâketzedelerine Yardım, Hâkimiyet-i Milliye, 20 Şubat 1338 / Pazartesi, Numara 436, Sayfa 2, Sütun 4-5

⁹ İmzasız, Hilâl-i Ahmer, Hâkimiyet-i Milliye, 28 Teşrin-i Evvel 1337 / Cuma, Numara 336, Sayfa 2, Sütun 2

¹⁰ Bu konuda bkz. Akis, M. (2015). Osmanlı Kadı Sicillerine Göre 16. Yüzyılın İkinci Yarısında Antep'te Sosyal Yaşam İçerisinde Kişileri Kandırmaya Yönelik Hareketler ve Dönemler Göre Değişimi, Yalan Kitabı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 255-271

Akis, M. (2016). Birgi Şehri Vakfiyelerine Göre Birgi'de Bulunan Medreseler, *İzmir Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, sayfalar: 29-49, İzmir.

¹¹ İmzasız, Her Yerden Fedâkarlık Sesleri, Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1337 / Cuma, Numara 287, Sayfa 2, Sütun 3-4

Azmi ve Doktor Nuri Abdi Beyler vasıtasıyla Adana'ya göndermişlerdir. Bu para Adana'dan Osmanlı Bankası vasıtasıyla Ankara'da Hilâl-i Ahmer Murahhaslığı'na irsâl edilmiştir."¹²

Yapılan bu tür yardımlar Ankara'da Hilâl-i Ahmer vasıtasıyla ihtiyacı olan bölgelere aktarılıyordu. Bu aktarım işini Mustafa Kemal bizzat takip ediyor ve gazete vasıtasıyla da halka bunu anlatıyordu. Zor günler geçiren Anadolu halkı bu yardımlarla bir nebze olsun rahatlıyordu. Düşman ordularının mağlup edilip Sakarya zaferinin kazanıldığı günleri soğuk günler takip etmişti. Yunan ordusunun birkaç ay önce çekildiği bir zaman diliminde hâlâ yaralar tam anlamıyla sarılmamıştı. Hilâl-i Ahmer, yine savaşın harabeğe çevirdiği Eskişehir ve Seyitgazi'de kış yardımları adını verdiği dağıtımlarına devam etmişti:

*"Eskişehir ve Seyitgazi'de düşman tarafından tahrip edilen köylerin ahâlisine Ankara Hilâl-i Ahmer Murahhaslığı dünkü trenle beş yüz kişilik çamaşır, yün fanila, bin çift çorap, bin çift çocuk ve kadın elbiseleri göndermiştir. Aynı trenle Eskişehir civarı halkına da beş yüz yün fanila, yüz seksen yorgan, bin çift çorap ve elli tane sac kaplar sevk olunmuştur. Bu hafta zarfında ise İstanbul'dan Hilâl-i Ahmer tarafından iki yüz çadır, iki bin kat çamaşır, 300 takım kazma kürek ve sâir inşaat malzemesi gönderilmiştir."*¹³

Bu satırlarda görüldüğü üzere İstanbul'da vatansever insanlar tarafından Hilâl-i Ahmer'e yardımlar toplanmıştır. Bu yardımlar Anadolu'ya gizlice gönderilmiştir:

*"İstanbul'dan aldığımız haberlere göre Hilâl-i Ahmer, Anadolu'ya yardım için İstanbul'dan bu güne kadar yüz elli bin lira toplamış bulunuyor. Anadolu'da istiklâl-i millî için mücadeleden millî kuvvetlerimize ve harpten yoksul düşen köylerimize bu îaneler yapılmaktadır. (...) Bugün İstanbul son haddine varıncaya kadar bütün mâlik olduğu maddi ve manevi tazyiklerle, zaruretleler zayıflamış göğsüne Anadolu gazetelerini şefkatle bastırıyor."*¹⁴

Görüldüğü üzere Hilâl-i Ahmer tarafından yapılan yardımlar Anadolu'da büyük ilgi görüyor ve halk bu yardımlardan son derece memnun oluyordu. Anadolu'yu eserleriyle baştan başa bize tanıtan Millî Mücadele romancısı Aka Gündüz de bu konuyu edebî eser formatıyla dikkatlere sunmuştur.¹⁵ Halkın yaralarını yine fedakâr insanımız sarıyordu. Mustafa Kemal bu yardımlara öncülük ediyor ve gazete vasıtasıyla bu yardımların organize olarak yardıma muhtaçlara ulaştırılmasını sağlıyordu.

3. SONUÇ

Hâkimiyet-i Milliye gazetesi Anadolu'da ateşlenen Millî Ruh'u daima canlı tutmuş ve Millî Mücadele'nin adeta bel kemiğini oluşturmuştur. Bu yardımlar sayesinde Millî Mücadele devam ettirilmiş ve halk içerisinde bulunduğu sıkıntıdan bir nebze olsun kurtarılmaya çalışılmıştı. Böylesine sıkıntılı günlerde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti durmadan çalışmış ve savaşın derin yaralarını sarmıştır. Hâkimiyet-i Milliye muhabirleri de cephede bulunup askerinin ve halkın moral gücünü zinde tutmak için bir yandan zafer haberleri yayımlarken diğer yandan da sanki Hilâl-i Ahmer üyesi gibi bu cemiyeti takip edip halka ve askere yapılan yardımları yerinde görüp günü gününe kamuoyuna bildirmişlerdir. Böylelikle bir yandan halkın yardımları Hilâl-i Ahmer'e ve oradan da Anadolu'ya akmış bir yandan da cephede Millî Mücadele devam ettirilmiştir. Hâkimiyet-i Milliye gazetesi de bu yardımlar zincirinin bir halkası gibi bir sorumluluk üstlenmiştir.

KAYNAKÇA

Akis, Metin (2007). Makalelerle Mardin, Tarih-Coğrafya I, İngiliz Buchkingham'ın Seyahatnamesine Göre Yüzyılın Başlarında Mardin'de Sosyal ve Ekonomik Hayat, Hazırlayan: Dr. İbrahim Özcoşar, s. 430-444

Akis, Metin (2007). XVI. Yüzyılda Ayntab Sancağında Ticaret ve Tüccar Zümreler, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzay Afrika Çalışmaları Bildirileri, Ankara 2007, s. 77-89

Akis, Metin (2012). İslami Dönemlerden Cumhuriyete Kadar Kilis, Belgelerle Kilis, Bilnet Matbaacılık, İstanbul s. 113-141

Akis, Metin (2012). *Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Kilis Sancağında Vakıflar ve Gelir Kaynakları*, Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü Uluslararası Kongresi,

¹² İmzasız, Antakya'nın Yardımı, Hâkimiyet-i Milliye, 22 Mart 1338 / Çarşamba, Numara 462, Sayfa 1, Sütun 6

¹³ İmzasız, Kış Yardımları, Hâkimiyet-i Milliye, 27 Teşrin-i Sâni 1338 / Pazartesi, Numara 671, Sayfa 2, Sütun 3

¹⁴ Hilâl-i Ahmer, Hâkimiyet-i Milliye (Başyazı), 29 Nisan 1337 / Cuma, Numara 172, Sayfa 1, Sütun 1-2-3

¹⁵ Bu konuda bkz. DOĞAN, Âbide, "Aka Gündüz'ün Romanlarında Sosyal Meseleler", Türk Kültürü, S.298, Şubat-1989, s. 106-111. Yine: DOĞAN, Âbide (1989), Aka Gündüz, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, DOĞAN, Âbide, "Anadolu Mecmuası", S: 388, Ağustos-1995, Türk Kültürü, s. 500-508.

21-23 Kasım, İstanbul, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Yayın No: 6, Cilt 3, Sayfalar: 791-808, Ankara.

Akis, Metin (2015). Osmanlı Kadı Sicillerine Göre 16. Yüzyılın İkinci Yarısında Antep'te Sosyal Yaşam İçerisinde Kişileri Kandırmaya Yönelik Hareketler ve Dönemler Göre Değişimi, Yalan Kitabı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 255-271

Akis, Metin (2016). Birgi Şehri Vakfiyelerine Göre Birgi'de Bulunan Medreseler, *İzmir Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, sayfalar: 29-49, İzmir.

Antakya'nın Yardımı, Hâkimiyet-i Milliye, 22 Mart 1338 / Çarşamba, Numara 462, Sayfa 1, Sütun 6

Doğan, Âbide, "Aka Gündüz'ün Romanlarında Sosyal Meseleler", *Türk Kültürü*, S.298, Şubat-1989, s. 106-111

Doğan, Âbide (1989), Aka Gündüz, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,

Doğan, Âbide, "Anadolu Mecmuası", S: 388, Ağustos-1995, *Türk Kültürü*, s. 500-508.

Felâketzede Köylülerimize Yüz Bin Lira, Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1338 / Cuma, Numara 602 Sayfa 1, Sütun 2-3

Her Yerden Fedâkarlık Sesleri, Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1337 / Cuma, Numara 287, Sayfa 2, Sütun 3-4

Hilâl-i Ahmer, Hâkimiyet-i Milliye (Başyazı), 29 Nisan 1337 / Cuma, Numara 172, Sayfa 1, Sütun 1-2-3

Hilâl-i Ahmer, Hâkimiyet-i Milliye, 28 Teşrin-i Evvel 1337 / Cuma, Numara 336, Sayfa 2, Sütun 2

Hilâl-i Ahmer'in Pek Büyük Muâvenetleri, Hâkimiyet-i Milliye, 29 Eylül 1337 / Perşembe, Numara 307, Sayfa 2, Sütun 1-2

Hilâl-i Ahmer'in Pek Mühim Muâvenetleri, Hâkimiyet-i Milliye, 29 Eylül 1337 / Perşembe, Numara 307, Sayfa 2, Sütun 1-2

Hilâl-i Ahmerimizin Kahramanlarımıza Hediyesi, Hâkimiyet-i Milliye, 19 Teşrin-i Evvel 1337 / Çarşamba, Numara 327, Sayfa 2, Sütun 1-2

Kış Yardımları, Hâkimiyet-i Milliye, 27 Teşrin-i Sâni 1338 / Pazartesi, Numara 671, Sayfa 2, Sütun 3

Mihalıççık Felâketzedelerine Yardım, Hâkimiyet-i Milliye, 22 Şubat 1338 / Çarşamba, Numara 438 Sayfa 2, Sütun 1-2

Sakarya Felâketzedelerine Yardım, Hâkimiyet-i Milliye, 20 Şubat 1338 / Pazartesi, Numara 436, Sayfa 2, Sütun 4-5